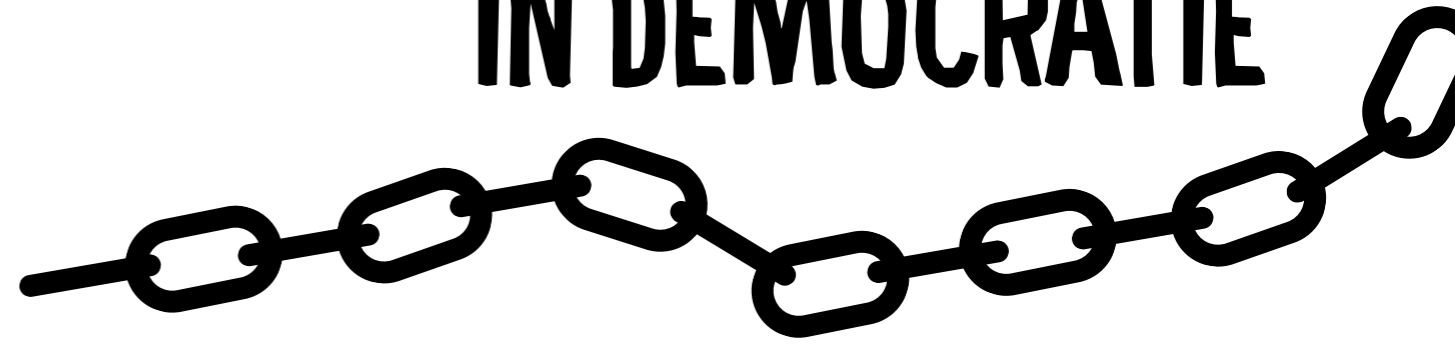

Ilse Hofland & Joscha de Vries

GEVANGEN IN DEMOCRATIE

Hoe ingesleten gewoontes
het politiek bestuur
in Nederland lamleggen

INHOUD

Uitgever: S2uitgevers, Baarn

Boekontwerp en illustraties: Tamar Verkaik, Scribent Multimedia, Zutphen

Redactie en DTP: Ap van Rijsoort, Scribent Multimedia, Zutphen

Druk en afwerking: Tipoprint, www.tipoprint.nl

Copyright © 2018 Ilse Hofland en Joscha de Vries

ISBN 978 94 925 2825 4

NUR 300

Alle rechten voorbehouden. Alle intellectuele eigendomsrechten, zoals auteurs- en databankrechten, ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij S2uitgevers en de auteur. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veeelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

www.s2uitgevers.nl

VOORWOORD	7
INLEIDING	9
ONZE HERSENEN – HOE LEREN ZE?	16
JE ZULT HET MAAR ZIJN: RAADSLID	26
JE ZULT HET MAAR ZIJN: WETHOUDER	54
JE ZULT HET MAAR ZIJN: AMBTENAAR	81
JE ZULT HET MAAR ZIJN: JOURNALIST	92
SYSTEEMDOORBREKEND WERKEN	107
HET GAAT ECHT NIET VANZELF	113
DANKWOORD	119

VOORWOORD

Voor dit prachtige project hebben we onszelf de tijd gegund. Tijd die we hebben gebruikt om vrijuit in gesprek te gaan met heel veel bijzondere mensen. Over een belangrijk thema: de werking van het politiek bestuurlijk systeem van ons land en waarom dit systeem veranderd moet worden.

We hopen van harte dat we met dit project een bijdrage kunnen leveren aan het structureel verbeteren van de werking van ons politiek bestuurlijk systeem. Zodat er minder tijd, geld en energie verloren zal gaan aan 'politiek gedoe in de marge'. En er meer tijd, geld en energie beschikbaar is voor de echte opgaven waar we in ons land voor staan.

Laten we onze aandacht richten op het oplossen van armoede, ervoor zorgen dat alle kinderen een veilige omgeving hebben waar ze mogen zijn wie ze zijn. En dat alle hulpbehoevenden

geholpen worden, op zo'n manier dat ze zelf nog zo veel mogelijk invloed hebben. Laten we iconische gebouwen neerzetten waar kinderen een begin maken met een leven lang leren, niet alleen in de schoolbanken, maar ook in sport, in muziek en cultuur en in al die andere dingen die ertoe doen. Laten we ervoor zorgen dat de gezondheidszorg niet alleen behandelingen ontwikkelt tegen de meest uiteenlopende ziektes, maar dat ze ook in staat zijn om patiënten die meerdere specialisaties nodig hebben goed te behandelen. En laten we ervoor zorgen dat Nederland het prachtige, groene en veilige land blijft dat het nu is.

Kortom: laten we onze energie richten op waar die nodig is!

Voor dit boek hebben we met een groot aantal bestuurders, journalisten en ambtenaren mogen spreken. Voorwaarde was dat wij en zij open en

eerlijk het gesprek ingingen, zodat we de mooie én de minder mooie kanten van het bestuurswerk en alles wat daarbij hoort in beeld kregen. Om de privacy van onze gesprekspartners te beschermen, geven we in dit boek niet hun echte namen weer. Alle voorbeelden komen uit de gesprekken of momenten waar wij zelf bij aanwezig waren. Tegelijkertijd zijn de voorbeelden veel breder herkenbaar voor veel andere mensen en momenten in ons werk. Daarmee zijn wij ervan overtuigd dat wij met dit boek een representatief beeld geven van de dynamiek in de werking van ons democratisch bestuur.

Dit betekent overigens niet dat alle door ons geïnterviewde personen onze gevolgtrekkingen ondersteunen. De informatie komt van hen, de conclusies zijn volledig voor onze rekening.

Tot slot nog dit: we hebben dit boek zó geschreven dat de verschillende hoofdstukken ook los van elkaar te lezen zijn. We hopen dat *Gevangen in democratie* niet een mooi plekje krijgt in de boekenkast, maar dat de lezer het werkelijk gebruikt als leidraad en inspiratiebron om de veranderingen die zo hard nodig zijn te helpen door te voeren.

Ilse Hofland & Joscha de Vries

INLEIDING

Het is halfelf op een dinsdagavond en we zitten samen in de auto op respectievelijk anderhalf (Utrecht) en twee uur (Den Haag) rijden van huis. We zijn net vertrokken, wat betekent dat we beiden niet voor twaalf uur in bed zullen liggen. We komen van een bijeenkomst met een gemeenteraad, die we een halve middag en avond hebben begeleid, met een programma dat we samen met de griffie hebben uitgewerkt. Het programma omvatte:

- interactie met de stad (*‘want daar doen ze het voor’*);
- interactie met de wethouders (*‘want alleen zo kan de democratie goed werken’*) en
- contactmomenten met ambtenaren (*‘mag ik die als raadslid eigenlijk wel zomaar spreken?’*).

In de auto blikken we terug op de bijeenkomst en zijn het over een aantal dingen eens:

- wat een betrokken en leuke mensen zitten hier in de raad;
- wat doet de ambtelijke organisatie, in dit

geval vooral de griffie, zijn best om de raad goed te ondersteunen, maar wat behandelen ze raadsleden soms beschermend;

- interessant dat de fietstocht door hun eigen stad bij verschillende raadsleden zoveel teweegbracht met reacties als *‘wat fijn om gewoon ook even tijd te hebben naar de stad te kijken’*;
- wat zonde dat ze blijkbaar een apart georganiseerd moment hiervoor nodig hebben: je zou zeggen dat dit een belangrijk onderdeel van het dagelijks werk van raadsleden is;
- wat was het soms een ingewikkeld en bijna geforceerd gesprek tussen wethouders en raadsleden, alsof het over heel andere dingen gaat dan gezamenlijk iets moois neerzetten voor hun gemeente;
- wat jammer dat veel aanwezigen aan het einde van de dag aangeven dat pas wanneer de andere partij in beweging komt, er mogelijk bij hen ook iets kan veranderen;

- en tot slot, misschien wel de meest frustrerende gedachte die bij ons opkomt: hebben we nou wérkelijk iets bijgedragen aan een beter politiek bestuur, aan een beter functionerende raad?

Een paar maanden later bellen we met de griffie om te horen of het gelukt is de stappen te zetten die de raad en het college die dinsdag met elkaar hadden voorgenomen. Helaas, het blijkt nog altijd niet mogelijk om de agenda anders in te richten, om meer in gesprek te raken met de stad en om een beter samenspel tussen ambtenaren en politici tot stand te brengen. De conclusie is dat we wederom een kleine impuls hebben gegeven op een dinsdag-

avond, maar dat er niets fundamenteel is veranderd.

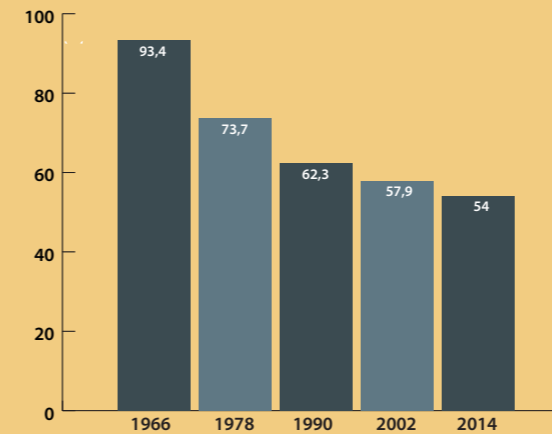
Dit is niet een opzichzelfstaand verhaal. We hebben vele malen samen laat op de avond terug in de auto gezeten en kwamen keer op keer op dezelfde conclusie uit: zoveel goede mensen, zoveel goede intenties, geen onwil, eerder onvermogen, goede afspraken voor een vervolgstap, maar per saldo géén verandering.

WAT IS ER AAN DE HAND?

Nederland is nog steeds een van de gelukkigste en welvarendste landen van de wereld en eigenlijk gaat vooral heel veel goed. De welvaart stijgt, onze gezondheidszorg is zeer toegankelijk en het onderwijs is goed, we hebben een concurrerende economie en we hebben een betrouwbaar bestuur.

Tegelijkertijd vinden veel burgers dat de politici en bestuurders te ver van de samenleving af zijn komen te staan, en dat zij er alleen maar voor hun eigen bestwil zitten. Het is ook zorgwekkend te noemen dat de politieke partijen steeds minder leden tellen. En dat het heel lastig is om, zeker lokaal, goede volksver-

tegenwoordigers en bestuurders te vinden. Ook de lage opkomstpercentages van iets meer dan 50% bij de lokale verkiezingen en 43% bij de verkiezingen voor de waterschappen en provincies, zijn natuurlijk niet om over naar huis te schrijven.

Opkomstpercentages gemeenteraadsverkiezingen
(Bron: CBS)

Ook veel bestuurders zijn ontevreden en gefrustreerd over hoe het politiek bestuurlijk systeem op landelijk én lokaal niveau op dit moment werkt. Of eigenlijk *niet* werkt. Zij merken telkens weer dat het zeer moeilijk is om werkelijke veranderingen door te voeren,

om als bestuurder echt iets te kunnen betekenen. Hun inspanningen worden namelijk voor een groot deel opgeslokt door regels en verplichtingen die worden aangedragen door het systeem waarin zij moeten functioneren. Daarnaast wordt maar al te vaak het zoeken naar een oplossing voor een maatschappelijk probleem ondergeschikt gemaakt aan een politiek spel, waarin de 'politieke winst' belangrijker is dan het vinden van een werkelijke oplossing. Thema's die eigenlijk helemaal niet politiek geladen zijn, worden inzet van een politieke strijd die feitelijk niet nodig is. En zo wordt het systeem waarin alles en iedereen vastloopt, in stand gehouden door de spelers zelf. Waarom lukt het niet om dit te veranderen?

TIJD VOOR VERANDERING

Het is hoog tijd om het anders te gaan doen! We kunnen niet achteroverleunen met het excuus 'dat het best goed gaat met het land' en volhouden dat de democratie van de 19e eeuw nog altijd prima werkt. We kunnen ons zelfs de vraag stellen: is het nog wel de politiek die bepaalt en richting geeft? Of zijn het de burgers en de bedrijven die rustig door-

gaan en nieuwe dingen ontwikkelen, daarbij juist vaak gehinderd door de politiek die vergeefs probeert om alles bij te benen, maar vastzit in zijn eigen procedures en traagheid? De vraag stellen is hem beantwoorden.

LASTIGE KLUS

Daarom schrijven we dit boek. Wij vinden dat het anders móét en geloven dat het anders kán. Sterker nog, we geloven dat vrijwel alle betrokkenen ook blijer zullen worden als het anders gáát. Tegelijk erkennen we dat het een lastige klus is. Temeer daar de verandering moet komen van degene die nu de verandering bewust of onbewust tegenhouden. Er wordt veel geschreven en gepraat over de onwil van de gevestigde orde om het anders te doen. We hebben niet de behoefte aan opnieuw een uitgebreide analyse, beschuldigende vingers of briljante, maar ingewikkelde, ideeën of oplossingen. Wij geloven niet dat het om onwil gaat. Wij geloven dat het veel meer te maken heeft met ingesleten gewoontes en gebrek aan lef om hieruit te breken.

WAT KUN JE LEZEN IN DIT BOEK?

In *Gevangen in democratie* schetsen we bij de verschillende spelers in het bestuurlijk systeem wat hen drijft, waarom ze gekozen hebben voor hun rol, waar ze in hun werk tegenaanlopen en hoe hun relatie is met de andere spelers in het systeem. We doen dit in de vorm van interviews, anekdotes en beschrijvingen, waarbij we ons erop richten om een duidelijk beeld te geven van de beweegredenen en de dagelijkse praktijk van de verschillende spelers. Want als we werkelijk verandering willen, moeten we eerst begrijpen waarom de spelers een systeem in stand willen houden dat hen in feite belemmert goed te functioneren.

Voor dit boek hebben we meer dan tachtig gesprekken gevoerd. Daarnaast hebben studenten van de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschappen een onderzoek voor ons uitgevoerd onder 1200 raadsleden. De oogst uit die gesprekken hebben we gevoegd bij onze kennis uit opgeteld meer dan 25 jaar advieservaring in de publieke sector, het volgen van de ontwikkelingen en het nieuws, het analyseren van een aantal cases en heel veel leeswerk. Werk van (oud-)politici,

wetenschappers, adviseurs en experts, werk van journalisten en betrokken buitenstaanders. In al dat werk hebben we de bril opgezet van onderzoeker en getracht als een antropoloog naar de mens en het systeem te kijken: zonder oordeel, zonder de behoefte alles te verklaren, maar beschrijvend en observerend. We hebben bij de bestuurders gezocht naar hun beweegredenen, ambitie, naar idealisme en naar de ideeën voor verandering. Daarnaast hebben we gepoogd in beeld te brengen wat de verbeteringen in de weg staat, waarom het niet lukt om werkelijk veranderingen aan te brengen.

DE SPELERS VAN HET SYSTEEM

De insteek die we met dit boek hebben gekozen is die van de dagelijkse praktijk zoals wij die kennen. De bestuurders willen wel, en ze zitten er met de goede intenties in, maar ze werken in een systeem waar ze niet uit kunnen komen. De mensen die actief zijn binnen dit systeem zijn wat ons betreft de onderstaande vier spelers. In hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 vind je onze bevindingen per speler.

1 De algemeen bestuurders: kamerleden, statenleden, algemeen bestuursleden en raadsleden. Ruim 10.000 mensen die een volksvertegenwoordigende rol op zich hebben genomen, over het algemeen voor een periode van ten minste vier jaar.

2 De dagelijks bestuurders: leden van het kabinet, gedeputeerden, dagelijks bestuurders en wethouders. Zij die de opdracht hebben aangenomen verantwoordelijkheid te nemen voor de realisatie van het coalitieprogramma, als uitkomst van de verkiezingen. Het zijn de uitverkorenen van hun partij met een eigen portefeuille. In totaal hebben we in Nederland meer dan 2000 dagelijks bestuurders.

3 Ambtenaren: in ons land werken bijna 1 miljoen ambtenaren ter ondersteuning van de verschillende politieke besturen. Een klein aantal dient direct ter ondersteuning van de algemeen bestuurders, en verreweg het grootste deel ondersteunt de dagelijks bestuurders en geeft uitvoering aan hun plannen.

4 Journalisten: als vertegenwoordigers van de mening van de bevolking in de media of als controleurs van de macht, zijn journalisten een belangrijke partij die, ondanks hun onafhankelijke rol, onlosmakelijk met het politieke bestuur zijn verbonden.

Naast deze vier spelers is er nog een grote groep van betrokken buitenstaanders die invloed uitoefenen op het systeem. Of het nu gaat om adviseurs, wetenschappers, onderzoekers of betrokken burgers en ondernemers. Het politiek bestuur en het daar-

omheen werkende systeem is allang niet meer voorbehouden aan de mensen die hier een functie in vertegenwoordigen. Omdat deze groep zeer heterogeen is en de belangen en drijfveren van de afzonderlijke leden te veel uiteenlopen, hebben we besloten deze groep niet apart te beschrijven. Wel hebben we ook hen bevraagd in het kader van ons onderzoek, om onze beelden te verrijken.

EEN BEGIN VAN DE VERANDERING

We beginnen dit boek met een beknopte beschrijving van de werking van de hersenen.

‘Het is mij opgevallen dat zelfs mensen die beweren dat alles vooraf bepaald is en dat we niets kunnen doen om het te veranderen, toch kijken voor ze de weg oversteken.’

– Stephen Hawking

Hoe werken onze hersenen of beter geformuleerd: hoe leren onze hersenen? Dit is interessant, omdat ons gewoontegedrag en onze manier van werken en denken in de wereld maar vanuit één orgaan worden aangestuurd: de hersenen. Dus als we iets willen veranderen, zullen we dáár moeten beginnen. Als we dit orgaan, de aansturing, iets anders kunnen laten doen, zal de rest

vanzelf volgen.

We vroegen ons af wat er bij de verschillende spelers in hun hersenen gebeurt als ze in het systeem handelen. Deze vraag vonden wij des te interessanter, omdat dit wellicht uitzicht geeft op mogelijkheden om uit het systeem te stappen. Zou ons idee kloppen dat we in ons huidige politiek bestuurlijk systeem vooral de linkerhersenhelft aanspreken, en liggen er dan

kansen in het bewust aanspreken van de rechterhersenhelft? Als we begrijpen hoe hersenen leren, kunnen we ook zorgen dat we de juiste impulsen geven om daadwerkelijk tot verandering te komen. En als onze hypothese klopt dat mensen wel anders zouden willen, maar niet weten hoe te handelen, dan zijn deze inzichten wellicht de sleutel tot ander gedrag en andere handelingen en daarmee verandering.

Het is dus niet voor niets dat we dit hoofdstuk voorafgaand plaatsen aan de beschrijving van de vier spelers. We wilden met een open blik kijken. De idee om de zaak ook vanuit de hersenen te kijken, een heel andere invalshoek dan in ons dagelijks werk, hielp ons hierbij. Uiteindelijk was dit voor ons de sleutel om onze eigen ervaringen en anekdotes beter te begrijpen. Om dit hoofdstuk te kunnen schrijven hebben wij ons verdiept in de wondere wereld van de amygdala, de neocortex, de frontaalkwab, 100 miljard zenuwcellen, linker- en rechterhemisfeer en de verbindingen daartussen. We willen niet beweren dat we nu alles van de hersenen begrijpen, maar we zijn iets minder

onbekwaam en denken net genoeg te begrijpen om het te kunnen benutten in onze veranderadviezen.

NOTA BENE

Omwille van de leesbaarheid hebben we ervoor gekozen ons in dit boek te richten op de gemeentepolitiek. Dat betekent dat we veel praten over wethouders en raadsleden, en minder vanuit de andere functies van ons openbaar bestuur. We lijken hiermee misschien voorbij te gaan aan alle burgemeesters, kamerleden, ministers en staatssecretarissen, statenleden, gedeputeerden, commissarissen, dijkgraven, heemraadsleden en algemeen bestuurders die we hebben gesproken. Maar dat is niet zo: wij hebben hun ervaringen meegenomen in onze analyse en sommige anekdotes vertaald naar de wereld van raadsleden en wethouders. Zij zitten in hetzelfde systeem vast, en ook zij proberen met vergelijkbare ambities en intenties een bijdrage te leveren aan onze maatschappij – wat om dezelfde redenen onvoldoende lukt.

JE ZULT HET MAAR ZIJN: RAADSLID

RAADSLID ZIJN: EEN HELE VERANTWOORDELIJKHEID

'Alles wat ik zei werd opeens een mening, ook als ik er helemaal geen mening over had.' Een jong raadslid vertelt ons dit in het gesprek dat we met hem hebben. Hij is student en kan dus relatief makkelijk naast zijn raadswork overdag met ons afspreken. Als wij vragen hoe het raadswork hem tot nu toe bevalt, geeft hij bovenstaande reactie. Ook hij werd het zomaar ineens... raadslid. 'Een deel is theater, je moet je tijd goed verdelen om over de grote lijnen iets te zeggen en je moet leren om mensen naar je te laten luisteren door de inzet van je debatvaardigheden.' Op onze vraag of hij ooit heeft nagedacht over

het veranderen van het systeem, antwoordt hij droog: 'Ook dat is politiek en dat moet dus door dezelfde molen. En daar hebben we gewoon de tijd niet voor.'

ONZE VRAAG: WAAROM WORD JE RAADSLID?

Wat maakt dat mensen deze rol willen vervullen? Wat willen ze ermee bereiken, wat brengt het ze? En welke emoties hangen hiermee samen? Hierover gingen onze gesprekken. We hebben daarnaast gebruikgemaakt van de rijke oogst aan antwoorden van 1200 raadsleden uit de vragenlijst van de studenten. Wat drijft deze mensen? En kunnen we op een begrijpelijke

Ruim 10.000 mensen zijn in Nederland tot volksvertegenwoordiger gekozen en nemen in die vertegenwoordigende rol zitting in een van de algemene besturen van de overheid: de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, Gedeputeerde Staten, het algemeen bestuur van een waterschap of de gemeenteraad. Het is een grote verantwoordelijkheid: volksvertegenwoordiger zijn van in totaal bijna 17 miljoen Nederlanders, richting geven aan keuzes voor onze maatschappij en controleren van het bestuur. Sinds de invoering van de nieuwe grondwet van Thorbecke in 1848, ligt de hoogste macht bij het parlement en daarmee bij het volk door middel van vertegenwoordiging na verkiezingen.

De tijdsinzet die gemoeid is met het volksvertegenwoordigerschap, verschilt van organisatie tot organisatie. En is, meer nog dan bij andere functies in het openbaar bestuur, ook

afhankelijk van de persoon. Hoeveel tijd kun en wil je eraan besteden? Hoeveel fractiege-noten heb je en kun je het werk verdelen? Hoeveel vergaderingen en bijeenkomsten zijn er waar je bij moet en kunt zijn? En hoeveel tijd besteed je daarnaast aan bezoeken, aan gesprekken met mensen en organisaties uit de samenleving en andere dingen die je helpen om gevoel te houden bij wat er speelt in de samenleving? Vrijwel alle volksvertegenwoordigers besteden in elk geval veel tijd aan het lezen van documenten en deelnemen aan vergaderingen. Het raadslidmaatschap van de Nederlandse gemeenten kost in 2017 gemiddeld 16,0 uur per week. Van een kleine 25 uur per week in grote gemeenten (>150.000 inwoners) tot gemiddeld ruim 10 uur per week in de kleine gemeenten (<14.000 inwoners).

Soort organisatie	Volksvertegenwoordigers	Aantal
Rijksoverheid	Tweede Kamer en Eerste Kamer	225
Provinciale overheid	Gedeputeerde Staten	> 550
Gemeenten	Raadsleden en (bestuurs-) commissieleden	> 9.000
Waterschappen	Algemeen Bestuurders (leden Verenigde Vergadering)	> 400

manier weergeven in welke dynamiek deze volksvertegenwoordigers hun werk doen? Hoe verhouden ze zich tot inwoners/kiezers, tot wethouders, ambtenaren en tot bijvoorbeeld journalisten? Maar vooral ook: hoe verhoudt deze verantwoordelijkheid zich tot hun eigen (privé-)leven?

ENORME BETROKKENHEID

Wat opvalt in de gesprekken met politici is hun enorme betrokkenheid bij het maatschappelijke veld en de eigen stad of het eigen dorp. Het mooie is dat er enorme verschillen zijn. Dé raad bestaat niet en de politiek is geen afspiegeling van de maatschappij in termen van afkomst, geslacht en leeftijd. Eenvoudig voorbeeld hierbij is de verhouding man-vrouw. In de samenleving is deze gemiddeld 50:50, in de raad is dit 75:25. Tegelijkertijd is de raad wél een afspiegeling van allerlei verschillende persoonlijkheden die je in het leven tegen kunt komen, denk aan de perfectionist, de onderzoeker, de creatieveling. En dus van evenveel verschillende manieren van werken en aanpakken van een vraagstuk of probleem.

De antwoorden op onze vragen naar ambitie

en motivatie, lopen uiteen van *'Ik wil graag iets bijdragen'* en *'Ik wil bezig zijn voor mijn eigen stad'*, tot *'Het leek me wel leuk en ik ben er een beetje ingerold'*. Of zoals een van de raadsleden zegt: *'Je gooit er geen hoge ogen mee op een jaardagsfeestje, maar het is veel meer dan alleen maar vrijwilligerswerk. Je hebt toch mandaat en verantwoordelijkheid gekregen en dat moet je waarmaken.'*

In dit hoofdstuk nemen we je mee in de wereld van onze raadsleden. Daarbij komen we verschillende type raadsleden tegen met hun eigen beweegredenen: de liefhebber van het politieke spel, de maatschappelijk betrokken inwoner die een weg zoekt, de jonge hond en de wereldverbeteraar.

DE LIEFHEDDER VAN HET POLITIEKE SPEL

Een interessant gesprek hadden we bij Lonneke, raadslid in een middelgrote gemeente. Zij is echt een liefhebber van het politieke spel. Lonneke is al heel haar leven maatschappelijk betrokken. Ze is al jarenlang vrijwilliger bij al-

lerlei maatschappelijke organisaties, waarbij ze veel werkt met kinderen en mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast is ze zeer betrokken bij haar eigen stad en inwoners, en daarom is ze al meer dan 25 jaar politiek actief. Lonneke geeft dan ook aan dat ze erg veel doet. Ze heeft zelfs een manier gevonden om zich nooit te vervelen: elke activiteit wordt getimed met een kookwekker, en als de tijd die ervoor staat voorbij is (e-mails beantwoorden: 30 minuten, stukken lezen: 45 minuten, thee zetten en ontbijten: 15 minuten) gaat ze onverbidde-lijk verder naar een volgende activiteit. Die manier van werken is minimaal een mooie manier om je hersenen continu te blijven prikkelen en niet te vervallen in gewoontegedrag, weten wij nu.

VAN LANDELIJK NAAR LOKAAL

Nadat we een kopje koffie hebben gekregen en zijn geschrokken van de kookwekker, gaan we zitten voor het gesprek waarvoor we gekomen

zijn. Lonneke heeft geen schroom te zeggen wat ze vindt: ze begint met haar mening te uiten over trajecten met de raad waarin gewerkt wordt aan het beter functioneren van de raad: *'Alsof we een afdeling zijn van een organisatie! Daar kan ik dus echt niet tegen.'* De toon is gezet – niet negatief, maar wel uitgesproken – en we kunnen van start met het gesprek.

Lonneke heeft een ruime politieke ervaring van meer dan 25 jaar. Na eerst een tijd in de landelijke politiek in Den Haag te hebben gewerkt (*'Waar al die lokale politici naar de Kamer wilden om een belangrijk persoon te worden'*), is Lonneke daarna heel bewust aan de slag gegaan als raadslid in een – toen nog – klein dorp. Omdat dit *'veel gezelliger'* was en ze dichter bij de inwoners kon werken, want daar is het haar om te doen. De landelijke politiek vertoont volgens haar een te groot gat tussen wat in de Kamer wordt bedacht en wat er in de samenleving en gemeente mogelijk is. Een aanleiding die we van meer raadsleden horen, als reden om juist in de lokale politiek te blijven. Lonneke noemt een voorbeeld uit het verleden over het uitdelen van broodjes tijdens de raadsvergadering: *'Als wij die als raadsleden kregen,*